

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравцов, Р. В. Правовое воспитание личности в контексте аксиологии права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Р. В. Кравцов. – Челябинск, 2006. – 26 с.
2. Філософія політики: Короткий енциклопедичний словник / авт.-упоряд. В. П. Андрущенко та ін. – К. : Знання України, 2002. – 670 с.
3. Долгополов, О. А. Организация правового воспитания в современной России : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11, 12.00.01 / О. А. Долгополов [Акад. права и управления Минюста России]. – Рязань, 2004. – 23 с.
4. Каптарь, В. С. Правовое воспитание как средство активизации человеческого фактора : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / В. С. Каптарь ; Моск. ун-т МВД России. – М., 2006. – 20 с.
5. Каландаришвили, З. Н. Актуальные проблемы правовой культуры российской молодежи : монография / З. Н. Каландаришвили. – СПб. : ИВЭСЭП, Знание, 2009. – 171 с.
6. Лазарев, Л. В. Правовое воспитание: координация и методологическое руководство / Л. В. Лазарев, Н. Я. Соколов // Сов. государство и право. – 1977. – № 7. – С. 37–45.
7. Маркова, Г. Д. Научные основы и организация правового воспитания молодежи / Г. Д. Маркова. — К. : Вища шк., 1979. – 152 с.
8. Сухарев, А. Я. Управление правовым воспитанием трудящихся / А. Я. Сухарев // Сов. государство и право. – 1977. – № 11. – С. 37–45.
9. Головченко, В. В. Эффективность правового воспитания: понятие, критерии, методика измерения / В. В. Головченко. – К. : Наук. думка, 1985. – 127 с.
10. Организация и эффективность правового воспитания. – М. : Мысль, 1983. – 285 с.
11. Данильян, О. Г. Проблема оцінки реального стану правосвідомості і правової культури у транзитивних умовах / О. Г. Данильян // Вісн. Акад. правов. наук України. – Х. : Право, 2008. – Вип. 4 (55). – С. 57–68.

Максимов С. І., доктор філософських наук, професор

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Інтегральною характеристикою правового розвитку суспільства виступає правова культура, якій належить ключова роль у процесі здійснення політико-правових реформ в Україні [4, с. 587]. Тому без перебільшення можна сказати: якщо орієнтиром такого реформування є встановлення ефективної національної правової системи, заснованої на принципі верховенства права, то першочерговою умовою здійснення такого розвитку виступає формування національної правової культури.

Питанням формування правової культури в Україні останніми роками приділяється значна увага. Проте безпосередній вплив правового виховання

на цей процес, а тим більше в контексті особливостей національної культури, досліджується недостатньо. Тому метою статті є виявлення ролі правового виховання у процесі формування національної правової культури.

У найбільш широкому сенсі під культурою розуміється все те, що створено людиною, на відміну від створеного природою, більше того – це є власне людське в людині (відповідно можна додати, що правова культура є власне людською у праві). Існує багато концепцій культури, проте для розуміння правової культури найбільш придатними є такі концепції, як ціннісна, діяльнісна та знакова. На наш погляд, ці підходи не є такими, що взаємно виключають один одного, навпаки, вони доповнюють один одного, з різних боків виражаючи спосіб буття людського в людині, тобто сутність культури. Цей висновок має особливе методологічне значення для розуміння сутності і змісту правової культури.

Вихідним тут є положення про право як феномен культури, яке російський філософ П. Флоренський виразив словами: «Право є культурна реальність, а не фікція» [5, с. 232]. Тому слід погодитися з думкою О. Семітка, що право як культурна реальність, або правова культура, існує як правова свідомість, правова діяльність і сукупність правових текстів, які складають зміст або структуру правової культури [3]. Його підхід корелює з нашою концепцією структури правової реальності, у якій вирізняються три рівні: рівень ідей і цінностей; рівень правових норм, або знаково-символічний рівень; рівень правового життя, або рівень правової комунікації.

Відповідно до трьох складових правової реальності у правовій культурі виокремимо три рівні: 1) рівень правосвідомості, або культура правової свідомості; 2) інституційний рівень, або рівень знакових форм – норм та інститутів (інституційна правова культура); 3) рівень правової діяльності, або культура правового спілкування (діяльності). Культура – це результат людської діяльності, який, безумовно, несе в собі духовно-ціннісне ядро, а також процеси його «опредмечування» (об'єктивації) та «розпредмечування» (суб'єктивації). Кожний з цих рівнів є певною мірою формою буття духовного – цінностей, або ідеї права, її реалізації (у законах), та здійснення (у правовій поведінці).

На першому рівні (правосвідомості) слід виділити її духовно-ментальне ядро, яке включає такі елементи, як цінності та ідеали і загальне праворозуміння, що виражаються в розумінні значущості прав людини, їх обсязі та ступені захищеності. Це є певне «метафізичне» ядро правосвідомості і правової культури в цілому. Інший зріз правосвідомості має соціологічне забарвлення, він включає рівень розвитку правової свідомості населення, і тому вона багато в чому залежить від того, наскільки глибоко правовою свідомістю суспільства засвоєні такі правові феномени, як цінність прав і свобод людини і громадянина, цінність правової процедури в цілому і при розв'язанні різних

спорів зокрема, розуміння необхідності пошуку компромісів у ситуації наявності різноспрямованих інтересів тощо, наскільки є інформованим у правовому відношенні населення, його окремі соціальні, вікові, професійні та інші групи, яке емоційне ставлення населення до закону, суду, різних правоохоронних органів, юридичних засобів і процедур, яка настанова громадян на дотримання (або, навпаки, недотримання) правових розпоряджень тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Знаково-інституційним елементом правової культури суспільства є рівень розвитку всієї системи юридичних актів. Алексеев, С. С. Общая теория права: Курс лекций: в 2 т. Т. 1. / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1981. – 320 с.
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Семитко, А. П. Правовая культура и права человека / А. П. Семитко // Философский словарь по правам человека. – Екатеринбург : АМБ, 2006. – С. 422–426.
4. Тацій, В. Я. Людина і правова держава: проблеми взаємовідносин і взаємодії / В. Я. Тацій // Вибрані статті, виступи, інтерв'ю / В. Я. Тацій ; упоряд.: О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш, В. І. Борисов ; відп. за вип. О. В. Петришин. – Х. : Право, 2010. – 936 с.
5. Флоренский, П. А. Сочинения: в 4 т. Т. 2. / П. А. Флоренский. – М. : Мысль, 1996. – 546 с.

О. П. Дзьобань, доктор філософських наук, професор

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Нині, у зв'язку з бурхливим розвитком нових інформаційних технологій і глобалізації віртуальної реальності, особливо актуалізується проблема правового виховання. Глобалізація віртуальної реальності як процес є частиною життя сучасного суспільства й існування світу без неї вже немислимо. Засоби масової інформації, мережа Інтернет активно використовують цей процес з метою впливу на широкий загал, особливо на молодь. Уявляється, що глобалізаційні тенденції зберігатимуться й посилюватимуться, трансформуватимуться в інформаційну глобалізацію, тому проблема правового виховання за таких умов ще довго не втрачатиме своєї актуальності.

З одного боку, сьогодні все більш виразно виявляється глобальний характер наукового прогресу, що не знає національних меж, здійснюється обмін науковими ідеями за допомогою Інтернету; формуються загальні контури системи безперервної освіти, орієнтованої на креативну педагогіку, яка спирається на високоефективні інформаційні технології (дистанційна освіта);